

**Dissertatio Inauguralis Medica Sistens Descriptionem Thymarum
Büdösköensium : Quam ... pro Doctoris Medicinae Laurea ... in ...
Universitate Vindobonensi v ; In theses adnexas disputabitur in aedibus
Universitatis die 28. mensis Julii 1840**

Autor: Nagy, József, Mednyánszky, Alajos

Verlag: Typis Caroli Ueberreuter

Ort: Vindobonae

Jahr: 1840

Zitierlink: <https://data.onb.ac.at/rep/10338CCD>

Signatur: 308365-B.AdI.13

ID: 10338CCD

Digitalisiert mit Google

Umfang: Seiten 1 bis 24 (Komplettes Werk)

PDF erstellt am 02.10.2026 10:42

Nutzungsbedingungen: <https://www.onb.ac.at/nutzung>

Rechtehinweis: <https://rightsstatements.org/vocab/NoC-NC/1.0/>

Hinweis: Der Volltext wurde maschinell generiert und könnte aufgrund von OCR-Erkennungsfehlern Ungenauigkeiten oder fehlerhafte Zeichen enthalten.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
SISTENS DESCRIPTIONEM
THERMARUM
BÜDÖSKÖENSIUM,

QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
ILLUSTRISSIMI AC MAGNIFICI
DOMINI
PRAESIDIS AC DIRECTORIS,
PERILLUSTRIS AC SPECTABILIS DOMINI DECANI,
NEC NON
CLARISSIMORUM AC CELEBERRIMORUM

D. D. Professorum
pro
DOCTORIS MEDICINAE LAUREA
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS
RITE OBTINENDIS

in antiquissima ac celeberrima
UNIVERSITATE VINDOBONENSI
publicae disquisitioni submittit

Josephus Calas. Nagy,
Nobilis Hungarus Nitria - Nitriensis.

*In theses adnexas disputabitur in aedibus Universitatis
die 28. mensis Julii 1840.*

VINDOBONAE.
TYPIS CAROLI UEBERREUTER.

Adl. 13

DISSERTATIO
IN AUGUSTALIS MEDICINAE
SYSTEMA DESCRIPTIONEM
THERMARUM
BÜDÖSKÖENSIUM.

Freigebig hat die Mutter Natur auf der schönen Erde die Brun-
nen, aus denen Gesundheit und Leben quillt, vertheilt, damit das
Heer von Gebrechen Pandorens Büchse entfallen, nicht vertilge Pro-
metheus edle Geschöpfe.

— Freiherr Aloys v. Mednyanszky.

SUMMARIUM IN MEDICINAE HONORIBUS
RITIS ORDINANDIS
in publicis et in celeberrimis
UNIVERSITATE VINDOBONENSIS
publicae dissertationi submittit
Josephus Carolus Nagy,
Nobilis Hungarus Nitris - Nitronensis.

In theses adhibetur in aedibus Universitatis
die 28. mensis Julii 1846.

VINDOBONAE
TYPIS CAROLI UEBNERSTEDT

Excellentissime Domine!

EXCELLENTISSIMO AC ILLUSTRISSIMO

Domino Domino

L. B. ALOYSIO

MEDNYÁNSZKY

DE MEDGYES.

S. C. & R. A. M. CAMERARIO, & ACTUALI, INTIMO STATUS, AC AD
EXC. CONSILIIUM R. L. H. CONSILIARIO, COMMISSIONIS ITEM LITTE-
RARIAE CUM CENTRALI COLLEGIO CENSURAE JUNCTAE PRAESIDI,
EXCELSAE CAMERAE R. H. A. VICE-PRAESIDI, J. C. NITRIENSIS
SUPREMO COMITI, I. VERO C. TRENCHINIENSIS OFFICII SUPREMI
COMITIS ADMINISTRATORI etc. etc.

ananta Tuo, Excellentissime Domine! sa-
lisit, dum ei conceditur opusculum suum
tenue Excelso Nomine Tuo collustrare,
tamquam Viri Nomine sicut de tota Pa-
tria, ita et vel maxime de Comitatu, in
quo auctor primam conspexit laudem, me-
ritissimam. Teque pro Gubernatore tuo
Dignissimo agnoscere.

V I R O
SCIENTIA, ERUDITIONE, HUMANITATE,
AMORE IN PATRIAM
INSIGNI,
ARTIUM ET SCIENTIARUM CULTORI
INDEFESSO ET CELEBRI,
PATRONO SUO GRATIOSISSIMO,
IN CULTUS ET VENERATIONIS PROFUNDAE
MONUMENTUM
HASCE LABORUM SUORUM PRIMITIAS
D. D. D.

devinctissimus
Auctor.

Excellentissime Domine!

Lector benevole!

Quod sapientissimae Insuper Facultatis Medicae arbitrio confirmatum, legi superius academice satisfactorie, in lucem elaboravi opusculum, sistens descriptionem thermarum neoelectarum Bado-königum, quemadmodum illae novae, scriptis notis et ipsa novum est, in plurimis autem, quae nova sunt multa

Optatis ardentissimis, quae dudum jam anhelanti reclusa fuere pectori, publica nempe profundi cultus venerationisque, quibus erga *Altam Tuam Personam* fertur auctor, contestari signa, e gratioso annutu Tuo, *Excellentissime Domine!* satisfit, dum ei conceditur opusculum suum tenue *Excelso Nomine Tuo* collustrare, tamquam Viri Nomine sicut de tota Patria, ita et vel maxime de Comitatu, in quo auctor primam conspexit lucem, meritissimi, *Teque* pro Gubernatore Suo Dignissimo agnoscente.

Accipe itaque, oro, grato animo, *Vir
Excellentissime!* quas Tibi Inclytae Fa-
cultatis Medicae consensu, neocreatus As-
secla Aesculapii maxime festivum suum
recolens diem toto e corde offert tenues
pagellas, eumque, quod unum orat, favore
Tuo porro quoque protegere dignare, qua

T u o r u m ,
*Excellentissime ac Illustrissime
Domine!*

Clientum devotissimum.

Lector benevole!

Quod sapientissimo Inclytae Facultatis Medicae arbitrio confirmatum, legi supremae academicae satisfactorius, in lucem elucubravi opusculum, sistens descriptionem thermarum neoerrectarum Búdösköensium, quemadmodum illae novae, scriptor novus et ipsum novum est, in plurimis autem, quae nova sunt multa saepe tempore praesertim corrigenda veniunt, nec tractatum a me consignatum qua primitias laborum Inclyta Facultas Medica omnibus absolutum esse agnoscit, credit tamen eum modernae meae rebus in his tenui experientiae minus accomodatum, pro viribus meis pertractatum esse. — Quae fors in aliis descriptionibus Thermarum contenta hic omissa reperies ut notiones geologicas, zoologicas, botanicas, sincere fateor mihi tales regionis illius non constare, sed nec brevi temporis decursu quo terris in his moram agere licuit me eas mihi comparare potuisse, compilare ex operibus variis hinc inde notuisse, fingere autem mihi, quae Poetae malo impos-

sibile fuisse, sed nec ad essentiam rei aliquid conferre credo, enarrare an regio quaequam phasianos, aut ursos, vel lupos teneat, essentialia tamen pro scopo operis delecta consignavi; sed secundo Thermae adhuc ipsae nunc primum eriguntur, multa itaque non adhuc adsunt, quorum in descriptione aliarum splendidae poetica cum extasi fiunt mentiones et elogia.

Fave itaque, me excusatum habere velis et Vale.

Dabam Vindobonae die 11. Julii 1840.

Büdöskö Hungaris, Smrdak Slavis, quod lingua patria lapidem foetidum, posteriore autem aliquem foetidum designat, vicus compellatur in Inclyti Comitatus Nitriensis parte septemtrionali in Processu Szakolczeni *) situs, in cujus vicinia proxima salubres prorumpunt aquae minerales frigidae 13° T. R., quae a vico Būdösköenses aut Smrdakenses compellantur.

Historia.

Ab antiquis temporibus, quorum saltem Incolae regionis hujus aetate maxime provecti reminisci queunt, virtus fontium horum medica plebi sicut in possessione fontibus adjacente, ita et aliis vicinis nota fuit, incolae promiscue aquis eorum in variis utebantur morbis effectu passim secundo. Intensitate coloris, odoris, et saporis attenti redditi, et experientia docti, balneum, quod domui suae parabant, e sola aqua minerali confectum nimis forte esse crediderunt, ideoque illa aquae fontis communi justa proportionem mista utebantur saepius exclamantes: aquas has Doctore solum egere, intelligendo per id hominem, qui proportionem has determinare, atque diversitati morborum, et gradui applicare novisset.

Sed et pecoribus suis tam sanis salis instar, quam morbidis sanationis ergo aquas minerales propinarunt ruricolae regionis hujus, quae eas tanta aviditate haurere, ut greges bonum aut ovium in vicinia loci fontes

*) Comitatus Hungariae in Processus dividuntur Nitriensis in sex est divisus: Nitriensem sup. et inf. Vághujhelyensem, Bodokensem, Bajmócensem, et Szakolcensem.

mineralis tenentis pulsi, ut primum eum conspexere relicto pastore spretis omnibus conatibus eos retinendi, sonoro cum mugitu, jucundoque saltu ad fontes accurrerent, aquas eorum tam magna aviditate potando ut plurima oves praesertim inflato abdomine, temulentia quadam correptae humi jacerent, gressum figere non valentes, hinc salem incolae pecoribus nunquam propinarunt, sed instar illius aquas fontium horum, pecoreque gaudent sano, et bene nutrito; quin imo grassante saepissime lue pecorum accolae fontium mineralium pecora sua aqua hac curata a morbo periculoso semper immunia tenebant.

Compellabatur tunc vicus ille, qui nunc Būdöskö aut Szmrđak audit, slavio idiomate Nova Wesz, Neo-Villa, nomenque modernum per jocosum contentum loco adhaesit, cum enim occasione praesertim celebrationis in oppidis vicinis nundinarum plures e diversis concurrissent possessionibus rusticolae, illi qui Nowa-Wesz venere, ob vallis totius, cui locus inclusus est, foetorem, foetidi (Smrđaci) nominati fuere, nomen hoc ore plebis in regione vicina divulgatum in conspectudinem abiit, sicque factum, ut misso priori nomine pagus Smrdak foetidus compelletur.

Erat autem locus pago adjacens, ubi salutares hae prorumpunt undae, tunc temporis desertissimus et turpissimus, vallis profunda stagnantibus paludibus plurimis hinc inde insulis et isthmis parvis solo hiscente constantibus ab invicem divisis referta, cavis, et annosis salicibus obsita, a saeculis patria carissima squallidissimorum reptilium noctis silentio, et tenebris vallem tegentibus commodam suam existentiam rauco murmure manifestantium, unde saluberrimae pluribus locis prorumpentes magna copia aquis paludum et limo remistae sensim per ambages plurimas effluentes, in detrimentum magnum humanitatis deperditae sunt; nihilominus crevit de die in diem fama aquarum minera-

lium, cum enim Incolarum plurimi usu et virtute earum a morbis liberati fuissent diuturnis et dirissimis, Dominorum etiam hac in regione terras possedentium attentio in eas conversa fuit, desideriaque eorum ab annis in eo solum concentrabantur, quomodo in loco aquis salutaribus scatente a noverca tamen natura sic inepte conformato balnearia erigere? sicque cum patienti humanitati salubrem reddere possibile foret? ast forma ejus detestabilis paludosa, solum subsidens, aedificio ponendo ineptissimum cuncta, quae in rem hanc cogitata fuerunt, elusit plana, sicque is in priori squallore multis adhuc annis permansit.

Ardentissima desideria, jam dudum millenorum piis alta pectoribus, illucescens in desertae vallis coelo rutila dulcis stella spei composuit. Anno enim 1832, Spectabilis Dominus Josephus Vietorisz de Vaszka, et Kis-Kovalócz Inclyti Comitatus Nitriensis, Ordinarius in Processu Szakolczensi Judex Nobilium, vir animo et aere potens, cujus vicus Smrdak ampliarum suarum possessionum unan maxima sui parte constituit, animo firmo et constante difficillimo labore, sumtibus permagnis, non alium, quam quis eximii et candidi animi est afilictae, nempe humanitatis salutem, scopum habendo, devinctis cunctis, quae a Natura in pulchro hoc opere explendo posita sunt, obstaculis, foedam paludum labyrinthum, amplumque coaxantium nidum intra breve temporis intervallum in praesentem redegit statum.

Status thermarum praesens.

In Processus Szakolczensis, qui vallis est ampla et montosa, altis undique Carpathis et eorum ramis cincta, cui a Septemtrione Moravia et aliqua pars Comitatus Trenchiniensis, ab oriente alter Processus Vágh-Ujhelyensis, a Meridie Comitatus Posoniensis, ab Occidente Austria confines sunt, medio circiter

viridibus collibus includitur vallis sat profunda parte sua una superiore vicum Būdöskö, inferiore Thermas continens.

Fontes thermarum.

Duo sunt aquam mineralem tenentes, in planitie ante Castellum extensae angulo dextro inter Balnearia utraque prorumpentes, recipiente ligneo cincti a Conventu Medicorum et Pharmacopoeorum. Comitatus Nitriensis Anno 1839 celebrato nominibus insigniti.

Unus paulo inferius situs a Conditoris Cognomine Josephi fons (Josephs-Quelle) audit, perfecte quadrato recipiente ligneo cinctus, lateribus ejus omnibus $6\frac{1}{2}$ pedem longis, $2\frac{1}{2}$ orgiam profundus, amplus, rotundus, aquas tenet minori, ut alter quantitate, unde cum illo tubi infra terram siti ope communicat, inspectus praebet aquam coloris brunneo-grisei, quae poculo excepta est dilute flavi; Thermometrum Reaumurii fontis aquae immersum temperaturam ejus 13° declarat, aqua itaque est frigida, in superficie sua cuticula grisea radios lucis decomponente tecta, per vices bullae ex imo ventre ascendunt, quae pertusa cuticula sic dicti oculi magni nigri oriuntur semper magis et magis ampliati, comparent bullae in superficie imminente tempestate, aut sole magis urente majori copia, gas copiosum hydrothyonicum odoris intensissime foetidi ita, ut eum ad centum et ultra passuum distantiam sentire liceat, forma nubecularum albarum tempore praesertim matutino fonti incumbit. — Ex hoc fonte aqua antliarum ope in balnearium novum deducitur.

Alter fons carissimae Conditoris sobolis Wilhelminae nomine insignitus (Wilheminen-Quelle) super alterum situs, in omnibus cum priore convenit, nisi quod, ut prius memoratum fuit, aquis majori copia gaudet, balneario antiquo vicinus, unde ex eo in illud aqua antliarum ope hauritur.

Fontes praeterea duo ad distantiam circiter passuum triginta super minerales adsunt, aquam communem tenentes, quae antliarum ope in balnearium utrumque calefacienda deducitur.

Sed non solum in duobus his fontibus aqua mineralis continetur, terra planitiei quadratae ante Castellum extensae maximam partem argilla, et humo constans profundius fossa, pluribus in locis aquam plorat foetidam.

Origo aquae hujus mineralis, et officina procul dubio in imis visceribus montium carpathicorum Hungariam a Moravia separantium, et a septentrione vallis sitorum continetur, nec dubitandum aquas has minerales in primo sui initio calidas esse, aqua tamen longam conficit distantiam, antequam in lucem prorumpat, et in hoc suo itinere refrigeratur, et in temperatura hac frigida potest solum tam magnam copiam gas hydrothionici sibi ligatam tenere.

Quomodo tamen paretur, qualibus processibus chemicis, cur hypotheses varias fingamus, recte enim monet Schwarzott: „vitam illam peculiarem, quae aquis mineralibus inest, intimas uniones partium constituentium, quae saepissime omnes leges chemiae affinitatis, qua corpora sic et non aliter agere jubemus, confundunt, altissimum quod Egisse et Creasse indicare quod fors potentissimis illis viribus electrico-magneticis, quae sicut nostrum, ita et alios planetas, et fors totum systema mundi comprehendunt, innititur.“

Balnearium novum seu Dominorum.

(Das neue oder das Herren-Badhaus.)

Aedificium est splendidum e tegulis exstructum anno 1838 in 1839, in planitiei quadrate ante Castellum sitae, angulo dextro, ad finem lateris cum frontispicio Castelli parallele decurrentis dextrum situm, formae est

longitudinalis quadratae, omnibus lateribus columnis ornatum, 20 tenet cameras quarum decem in facie anteriore decem in posteriore facie aedificii sitae, in vestibulum oblongum aedificium omni ex parte ambiens portis totidem aperiuntur, muro ab invicem separatae, duabus solum in fine sinistro aedificii utraque in ejus facie porta una communicantibus, cadis quaelibet uno, suppellectileque necessaria instructae, lux per fenestram circularem super portam quamlibet sitam in eas incidit; in fine aedificii dextro camera adest major apparatus calefaciendae aquae destinatum recludens, qui furno constat alto quadrato e tegulis exstructo, cujus in parte inferiore focus est struendo igni destinatus, cui incumbit ahenum oblongum, stanno interne obductum, 45 urnarum capacitatis, arenam lotam aliqua quantitate inspersam continens, super hoc est cadus ligneus magnus capacitatis urnarum 50 qui cum aheno ope tuborum trium ferreorum communicat, aqua fontis communis ope antliarum haustae in cadum hunc superne patentem fluit, inde in ahenum per tubos ruens; hauritur autem tanta quantitate, ut et cadus semper plenus sit, igne infra ahenum structo calefit itaque aqua utriusque vasis, ex cado dein in cameras singulas derivanda ibique in cados balneatorios episthomiis emittitur in omnem cadum uno. — Gradus caloris ejus est varius a 38 — 46, quin imo et 51.

Penes cadum magnum ligneum aheno superimpositum et alter adest capacitatis aliquantum minoris, in quem antliarum ope aqua frigida mineralis hauritur, inde ductuum ope in camera singula ut prior in cados balneatorios episthomio mittitur, priorique calidae quantitate ut plurimum aequali, aut a lubitu balneantis determinanda miscetur.

In cado balneatorio gradus caloris communis aquae mistae est a 25 — 30 T. R.

Aqua itaque mineralis in partibus suis constitutivis valde parum mutabitur, gas hydrothionicum, cujus aqua magnam tenet copiam, liberrime ei ligatam accedente calore liberius adhuc evolvitur, virtutes atque potentes medicae conservabuntur, hoc fors hic obvertendum esset; quod gradus caloris aquae communis calefactae inconstans sit, hincque et mixtio vaga, quod camera-rum balneatorium parietes quidquam humidi aëris temperaturam depressam reddant, fornace destituantur, sicque aegro e cado balneatorio exeunti magna opponitur temperaturae aëris atmosphaerici mutatio.

Balnearium antiquum seu commune.

(Das alte oder gemeine Badhaus.)

Primum quod Conditor his in locis anno 1832 — 1833 posuit aedificium, quod ille numero hospitem tunc temporis adhuc minori, adaptavit. Est aedificium priori splendore, magnitudine et commoditate cedens, in plani quadrati angulo dextro, in lateris plani hujus dextri fine inferiore loco elevatiore exstructum, utroque in fine hospitia servorum balnei e tegulis structa tenens, in medio autem cameras balneatorias 11, cadis aequali numero provisae ex asseribus apprime sibi advicinatis confectas, et separatas, camerae portis suis aperiuntur in ambitum per medium aedificii longitudinaliter decurrentem, lux per fenestram parvam in medio sitam communicatur.

Apparatu calefaciendae aqua fontis communi in fine inferiore aedificio huic adjacenti, et ad normam fere prioris et novi confecto scopo plenarie non respondente, aqua fontis communis antliarum ope in ahenum minorem ibique aedificii camera una situm illata calefit, inque cados balneatorios vasorum ligneorum ope delata ibidem minerali pariter antliis haustae et vasis allatae

aequali aut pro lubitu aegri determinanda quantitate miscetur.

In cado balneatorio gr. cal. est. 25 — 30. T. R.

Sive balneantium individuorum sorditie, et inordinato balneandi modo, sive et ex eo, quod aqua vasis illata saepius sub gressu effundatur, camerae hae sunt immundae, purgantur quidem solerter, nihilominus solerter et inficiuntur, cum enim illae pro tot illuc concurrentibus pauperibus aegris sint numero nimis insufficientes, fit ut balneatio in eis frequens contingat, omnia autem usu atteruntur et desolantur, optandum itaque foret, ut plures erigantur; sunt quidem etiam humidae nihilominus aëri nullum liberum aditum concedentes.

Balnea cuilibet in utroque Balneario gratuite conceduntur.

Aedificia caetera.

Castellum, Conditoris aedificium splendissimum opera multa, et difficili, multoque aere exstructum, frontispicio imponente meridiei obversum, stat in vallis parte meridionali fontibus, et balneariis vicinum, ad trium usque quinque orgiarum altitudinem aggestae terrae, quia in paludibus strui debuit infundatum, totum distractioni, et exceptioni hospitum nobiliorum destinatum, formae est longitudinalis quadratae, 50 org. lang., 25 latum domicilia in una solum altitudine tenens, in medio sui porticu ampla quidpiam elevata, columnis sustentata ornatum, e porticu altae ducunt portae vitreae in Coenaculum, quod Sala ampla, elegans et saltui accomodata constituit, lateraliter Sala in Conclavia hiat distractioni hospitum destinata. Aedificium caeterum liberalis Conditor aliquot solum cubicula inhabitans, exceptioni hospitum nobiliorum, et quidem gratuite sacravit.

Ante Castellum amica nunc jam, exstirpatis annosis salicibus, multa terra expletis paludibus, derivatione continua aquae earum ope tuborum multorum lig-

neorum in canales duos per planum decurrentes, inutilisque e valle efferentes aquas, (quod totum quanta opera, quantis sumtibus factam fuerit nisi oculos praesentem ducere potest) extenditur planities plus minus quadrata, cui arbusculae jam hinc inde insertae, viaeque formatae commodum, et reficiens cum tempore deambulacrum hospitibus praebebunt, in angulo plani hujus dextro fontes, et balnearia situantur.

Sed quos non capit Castellum hospites, illis commodum, et mundum praebeant hospitium rurivolae vici adjacentis domui suae, erga mercedem condignam.

Quod victum attinet, maximam partem hospitum Conditor inaudita liberalitate tali providet, patet enim coenaculum ejus quos mensae capere possunt cunctis hospitibus quotidie gratuito, amico ille vultu, sincera suavitate, cum iis mensae assidet cibus eos optimis reficiens, qui tamen hospitio in suo victitare malunt, quod praesertim apud individua obtinet gravioribus morbis plexa, adest in Castello caupona cibos pro lubitu pretio levi expediens, qui vero cibos domui suae parare cupiunt necessariis et in loco et in Oppido ab hinc non procul ad distantiam $\frac{1}{2}$ horae dissito Szenitz nomenclato se providere possunt.

Proprietates physicae aquae min.

Büdösköensis.

Aqua in fontibus coloris bruneo-grisei, poculo hausta est dilute flavi, pellucida, nullum sedimentum praebens, odoris est intensissime hydrothionici calore, aut exagitatione vasis augendi, saporis est initio aliquantum dulcescentis, tardius alcalini, tandem amari, adstringentis, foetidi has proprietates in lagenis bene clausis asservata per menses etiam conservat.

Influxui aëris athmosphaerici exposita notabiliter mutatur, fit coloris lactei, turbida impura, odoris minus

hydrothionici, quem tardius sub depositione sedimenti nigri integrum amittit, quod maxima pro parte sulfure constat, sapor foetidus etiam minuitur et in genere ejus intensitas.

Analysis aquae min. chemica.

Quam D. A. F. Lang, Pharmacopoeus Nitriensis, dedit sequens est.

Partes constitutivae volatiles.

Una media aquae mineralis tenet $176^{\frac{60}{100}}$ poll. cub. puri gas hydrothionici. Ratio aquae mineralis est ad gas hydrothionicum habito respectu voluminis sicut 1:4 seu una media aquae mineralis tenet fere 4 medias gas hydrothyonici.

Partes constitutivae fixae.

Evaporatione unius mediae aquae mineralis manet residuum:

$38^{\frac{40}{100}}$ gr. et quidem:

$10^{\frac{5}{100}}$ „ Sulfureti Kali,

$5^{\frac{20}{100}}$ „ Sulfatis Calcis,

$2^{\frac{50}{100}}$ „ Sulfatis Ferri,

$6^{\frac{46}{100}}$ „ Carbonatis Kali basici,

$4^{\frac{34}{100}}$ „ Carbonatis Calcis,

$4^{\frac{80}{100}}$ „ Sulfuris,

$3^{\frac{25}{100}}$ „ Argillae,

$1^{\frac{20}{100}}$ „ Sulfuris aliquantulum oxydati,

$6^{\frac{0}{100}}$ „ Muriatis Natri.

Virtus medica aquarum mineralium

Büdösköensium.

Consuluit Natura velut Mater providissima larga manu sicut omnibus beneficiis, ita et aquis mineralibus. Incolis carissimae Patriae nostrae, plurimi etenim in ea scaturiunt et ab Exteris aestimati fontes aquas mine-

rales salubres tenentes, ad quorum ordinem et Búdösköenses tempore praesertim ab experientia ampliori confirmanda earum virtute medica justo accensebuntur, jam et a priori consideratione accurata partium constituentium aquae eorum cuius Aesculapii Asseclae patebit eas eximie pollere virtutibus medicis, potens enim ex unione in quam partes constituentes Natura ligavit exsurgit remedium, quod in caterva morborum longa salutarem nanciscetur applicationem.

Pertinent Thermae Búdösköenses respectu chemico: ad salino-ferrato sulphureas; respectu pharmacodynamico: ad solventes tonicas seu roborantes.

Agunt primum calore aquae hae minerales, qui eis quemadmodum vario gradu communicatur, et effectus jam intensiores, jam debiliores exercebit, in genere tamen notandum actionem caloris artificialis multum cedere intensitate etsi gradus aequalis fuerit, actioni caloris mineralis ex imis terrae visceribus evoluti, agit aqua hoc respectu prout omnia balnea calida primum ob repentinam mutationem temperaturae et medii cutim ambientis in systema nervosum et vasorum, tandem in cutim. — Oritur primo sensus aliquis ingratus, anxietas, oppressio, pectoris, pulsus et respiratio accelerantur, compositis his symptomatibus priorem ingratum gratus excipit sensus, circulatio fit moderata, respiratio minus frequens, libera, cutis mollis, rubra, turgida, muneraque ejus magis expediuntur, sensibilitas exaltatur, absorptio augetur, exhalatione etiam exactius procedente.

Cutis itaque sicut et reliquus Organismus pro assumptione et absorptione substantiarum aquae mineralis efficacium praeparatur, earum actio in organismum adjuvatur, si mora debita balneum usitetur; ast si usus balnei calidi diutius protrahatur contrarium evenit, oritur enim sensus aliquis debilitatis, lassitudinis, somnolentia aut cephalalgia, cutis fit rigida in rugas plicatur, quae omnia sicut functiones cutis infringunt, ita et

actioni substantiarum mineralium summopere obsunt, sicque usus balnei aegro perniciosus evadere potest.

Substantiae autem, quibus aqua mineralis Búdösköensis agit, sunt primo:

Sulfur, quod partim forma gas hydrogenio unitum qua gas hydrothionicum, partim cum oxygenio quantitate exigua, et etiam sufficiente ut in acidum Kali Ferro Calci unitum, in qua unione directionem aliam acquirit, concreseat, partim purum, aut Kali unitum qua sulfuretum Kali aquis mineralibus his inest, in iis maxima quantitate continetur virtutibus ejus ideo praevalentibus.

Est solvens stimulans focus actionis et systema venosum praesertim venae portae, et membranae praesertim mucosa, et cutis, magna itaque est cohors morborum in quo remedium erit principale, ut: Stases, Infarctus Organorum abdominalium, hincque orti morbi, ut haemorrhoides, amenorrhoea, melancholia, hypochondria, hysteria etc. Leucorrhoea, polyblennia, rheuma, arthritis chronica, impetigines praesertim scabies, herpes, lepra, lichen etc., ulcera et dyscrasii variis orta.

Habet denique virtutem specificam in toxicationibus metallicis cum tremoribus, atque paralysibus praecedentibus, ut in hydrargyrosi praesertim, si ea ex nimio mercurio contra syphilidem adhibito originem trahat, in toxicationibus arsenicalibus et cum plumbo.

Alcalia ut Kali, Natrum prius sulfuri, et acido sulfurico, acidoque carbonico, posterius acido muriatico unitum, solventia sunt magis fixa et fortiora focum actionis in systemate vasorum agnoscentia, acidis quibus unita sunt; virtus eorum solvens temperatur, cohaesionem materiae organicae magis minuunt, unde vitam plasticam potentius ac sulfur aggrediuntur, in systema vasorum universum agentia morbos, qui ab hujus languore repetuntur, sanant, ut sunt stases, infarctus, indurationes organorum abdominalium, ventriculi, hepa-

tis, lienis, systematis uropoëtici et genitalis, ultro arthritis, rheuma chronicum, scrophulosis, rhachitis, hincque ortae anchyloses, tumores, tophi, stricturae, contractiones, paralyses, denique et dyscrasiis plurimis cum vitae plasticæ energiam excitent, directionem ejus immutent tollendis egregie opponentur, ut: ubi nisus est metamorphosi reducende abnormi in productionem calculorum sive biliarium, sive urinalium, in dyscrasia scirrhusa, carcinomatosa etc. Erigendo autem vitam plasticam simul et abnormitates, quæ ex ejus vitiis in vitæ animalis functiones, quæ illam pro substrato habet, sanant, ut: sunt tremores, spasmi, Epilepsia, Melancholia, Hypochondria, Hysteria ex atonia organorum abdominalium procedentes, denique, ut supra dicimus, paralyses, quæ præsertim a pressione medullæ spinalis aut nervo alicui per materias illuc depositas et non resorptas inducuntur.

Ferrum acido sulfurico nexum tenet aqua sufficiente quantitate, metallum hoc cum reliquis remediis solventibus hic unitum actionem suam adstringentem, fixantem exerere non valet, sed exserit insignem tonicam, quapropter eximium est adjuvans, morbis, qui in languore syst. sanguiferi situantur, optimo cum effectu opponendum, ut est: chlorosis, hæmorrhagiæ passivæ, scrofulosis etc.

Terra calcaria carbonico, et sulfurico nexa, ad solventia refertur, hominibus etiam quorum vita plastica in productionem acidorum nititur, bene conducit.

Argilla externe plurimum agit cutim obvolvendo, sensibilitatem ejus minuendo, emolliendo, unde in morbis cutaneis ejus spernendi non erunt effectus.

Contraindicabuntur Thermae individuís plethoricis, erethisticis, irritabilibus, tenelli, apoplectici habitus, hæmorrhagiis activis laborantibus, in statu omni irritativo, sub aut inflammatorio; in statu septico, ut: stadio ultimo phthiseos cujuscunque, caute aut

planæ non sunt concedendæ individuīs habitus phthisici, aut pectore laborantibus.

Expositæ sunt, quæ circa virtutem Thermarum harum a priori dici possunt, quod experientiam attinet, ea cum Thermae inprimis solum adhuc in cunabulis versentur, nec ampla nec famosa est, nihilominus quæ e fontibus fide dignis experire licuit, hæc fere sunt:

Optimo cum successu jam ab antiquis temporibus adhibebantur in arthritide, rheumate chronico, contractionibus, paralysibus hinc ortis, morbo hæmorrhoidario, impetiginibus, ulceribus, syphilide latente.

Distractio hospitum.

Praeter conversationem amoenam, quam hic nobilis et selecta semper sustinet societas, distractionesve, quæ in Castelli conclavibus scopo tali sacratis obtinent, et excursions in oras amoenas vicinas, curis solutos hic hospites non parum delectabunt, oppida etiam vicina praesertim autem Holitsium Augustissimæ Caesareo-Regiæ Familiæ Bonum multa visu dignissima præbent. —

Iter Vienna ad Smrdak.

Via communi	Via ferrea
Posonium.	usque ad
Tyrnavia.	Hohenau; unde via optima regia
Selpicz (Selpecze).	(quæ Holitsium ducit) per
Boleráz.	loca sequentia currit usque
Binócz (Binovcze).	Smrdak.
Nádass.	Scent János (Swati Jan).
Jablantz (Jablonitze).	Kuti.
Szenitz (Szenitza).	Holits.
Ribki	Popudin.
	Radosótz (Radosotze).
	Oreszkó
super hunc pagellum e via regia	hinc in viam priorem devenitur su-
versus Holitsium ducente, alia	per Ribki sitam directione contra-

minor indice signata in Thermas Smrdakenses valle reclusas etideo diu invisibiles ducit, via haec parva sinistrorsum e regia declinat. Iter est Vienna spatio dierum duorum conficiendum.

ria unde nunc dextrorsum declinabitur in viam lateralem versus Smrdak ducentem. — Iter est Vienna spatio horarum 6—7 conficiendum.

Theses defendendae.

1. **A**quarum mineralium virtutes medicae e solis partium earum constituentium viribus pharmacodynamicis explicari nequeunt.
2. Calor aquis mineralibus arte communicatus multum differt et cedit virtute sua medica, sicut et natura, calori minerali cum aquis ex profundis terrae visceribus evoluto.
3. Medicus semper sincerus esse non potest.
4. Qui futura mala minora nimis praetinet medicus, aegrum in praesentibus mori sinit.
5. Saepius praestat medicum aegri amicum esse rogantem, quam dominum inperantem.
6. Fiducia enim aegri in medicum potens jam unum sistit remedium.
7. Naturae fidissimus esto minister, nam :
„Non est in medico semper relevetur ut aeger.“
8. Multitudo aegrorum non auget experientiam medici sed justa et accurata morbi etsi pauciorum observatio.
9. Menstruatio non solum in foemina humana obtinet.
10. Fluxus sanguinis virorum haemorrhoidalis a foeminarum menstruali omnibus momentis differt.

11. Ratio actionis remediorum narcoticorum cum illa frigoris optime comparatur.
12. Actio camphorae in systema genitale analoga est actioni digitalis purpureae et praeparatorum plumbi in systema vasorum sanguiferorum.
13. Prognosis, quia raro certissima statui potest, nec de aegri, nec de medici sorte decernit.
14. Morbi imaginati non semper sunt morbi imaginationis.
15. Multi morbi matris foetum intactum relinquunt.
16. Vita individualis, quia radiatio est solum vitae universalis conceptum aeterni includit.